

2013-10-17
Dnr 44-2012:2979

Praktiska Sverige AB
Box 5164
402 26 Göteborg

Återkallelse av godkännande

efter tillsyn av
Praktiska Tumba

Beslut

Skolinspektionen återkallar med stöd av 26 kap. 13 § skollagen (2010:800) godkännandet av Praktiska Sverige AB som huvudman för Botkyrka Praktiska Gymnasium i Botkyrka kommun (dnr 37-2010:3242). Huvudmannen har senare meddelat namnändring på skolan till Praktiska Tumba.

Skolan har därmed inte rätt till bidrag från elevernas hemkommuner.

Skolinspektionen förordnar med stöd av 26 kap. 16 § skollagen att beslutet gäller omedelbart.

Sammanfattande bedömning

Praktiska Sverige AB har inte följt Skolinspektionens föreläggande från den 19 juni 2013 eller på annat sätt åtgärdat de brister som påtalades i beslutet. Huvudmannen har endast avhjälpt ett fåtal av de brister som Skolinspektionen angav i föreläggandet. Inför beslutet den 19 juni hade Skolinspektionens utredare och kontaktpersonen för huvudmannen ett möte i särskild ordning där allvaret i samtliga brister påtalades för huvudmannen samt vikten av att samtliga brister skulle vara åtgärdade vid höstterminens start 2013. De missförhållanden som kvarstår är allvarliga.

Samtliga intervjugrupper som Skolinspektionen har mött beskriver en otrygg miljö med kränkningar och bristande studiero. Det förekommer såväl kränkningar elever emellan som kränkningar mot lärare. Elever uppger att det ibland är väldigt oroligt att vistas i korridorerna på skolan. Även rektorn uppger att det finns elever som utsätts för kränkande behandling och att mycket arbete kvarstår. Rektorn uppger vid intervju med Skolinspektionen att "trygghet och studiero är det mest angelägna skolan har att arbeta med".

Eleverna vid skolan får inte heller det särskilda stöd som de har rätt till enligt skollagen. Vid skolan finns ingen gemensam och med skollagen överensstämmande arbetsgång för arbetet med särskilt stöd. Såväl rektorn som lärare beskriver att det för vissa elever som har behov av särskilt stöd inte upprättats åtgärdsprogram.

På Praktiska Tumba har det aldrig bedrivits något systematiskt kvalitetsarbete trots att det är ett krav enligt skollagen. Eftersom det systematiska kvalitetsarbetet är centralt för en skolas utveckling och då utbildningen vid Praktiska Tumba under lång tid haft många brister är detta särskilt allvarligt. Avsaknaden av kunskapsuppföljning med analys och åtgärder innebär att en viktig länk saknas för att utveckla undervisningen och därmed elevernas lärande.

Rektorsfunktionen är central för en skolas kvalitet och utveckling. Bristerna i rektorsfunktionen på Praktiska Tumba har funnits under en lång tid och det pedagogiska ledarskapet är eftersatt vilket fått allvarliga konsekvenser för den utbildning som erbjuds vid skolan. Skolans nuvarande rektor har främst utrymme att hantera akuta problem som uppstår på skolan. Detta trots att förhållandena på skolan är sådana att de kräver ett medvetet och planerat pedagogiskt ledarskap. Till exempel är personalomsättningen hög, nio av skolans tretton lärare saknar pedagogisk högskoleexamen och skolan tar emot elever som beskrivs ha omfattande behov av stöd och särskilt stöd i sin skolgång. Sådan låg andel lärare med pedagogisk högskoleexamen ställer särskilda krav på det pedagogiska ledarskapet.

Vid Praktiska Tumba erbjuds endast yrkesutbildningar och arbetsplatsförlagt lärande är ett centralt moment i dessa utbildningar. Trots det förmår Praktiska Sverige AB inte ordna kontinuerlig tillgång till arbetsplatser så att eleverna får arbetsplatsförlagt lärande i föreskriven omfattning.

Sammanfattningsvis konstaterar Skolinspektionen att Praktiska Sverige AB inte i alla delar följt föreläggandet den 19 juni 2013 och att de missförhållandena som kvarstår är allvarliga. Godkännandet av Praktiska Sverige AB som huvudman för gymnasieskola vid Praktiska Tumba i Stockholms kommun ska därför återkallas enligt 26 kap. 13 skollagen.

Mot bakgrund av att bristerna är mycket allvarliga ska beslutet gälla omedelbart.

Skäl för beslut

Tillämpliga bestämmelser för återkallelse

Av 26 kap. 13 § skollagen framgår att Skolinspektionen får återkalla ett godkännande eller ett beslut om rätt till bidrag som myndigheten har meddelat om ett föreläggande enligt 26 kap. 10 § skollagen inte har följts, och missförhållandet är allvarligt.

Enligt 26 kap. 10 § första stycket skollagen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag.

Av 26 kap. 16 § skollagen följer att Skolinspektionen får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla trots att det inte vunnit laga kraft.

Bakgrund och utredning

Skolinspektionen har under 2012 och 2013 genomfört tillsyn i 38 gymnasieskolor som har Praktiska Sverige AB som huvudman. Praktiska Tumba inspekterades under våren 2013. Skolinspektionen fattade beslut den 19 juni 2013 (dnr 44-2012:2979, bilaga 2). I beslutet konstaterades allvarliga brister. Skolan saknade bland annat lokaler för undervisning i vissa yrkeskurser, eleverna saknade trygghet och studiero på skolan, ett systematiskt kvalitetsarbete saknades helt, det fanns stora brister i det pedagogiska ledarskapet på skolan. Rutiner saknades för arbetet med särskilt stöd, det fanns elever i behov av särskilt stöd som inte fick det och som saknade åtgärdsprogram och elevhälsan gavs inte förutsättningar att arbeta förebyggande och hälsofrämjande. Det saknades även rutiner för att säkerställa att elever fick arbetsplatsförlagt lärande i föreskriven omfattning.

Praktiska Sverige AB förelades i beslutet den 19 juni 2013 att ordna tillgång till lokaler senast den 20 augusti 2013. Åtgärder för att avhjälpa övriga påtalade brister skulle redovisas för Skolinspektionen senast den 18 september 2013. Vid uppföljning den 20 augusti 2013 kunde Skolinspektionen konstatera att Praktiska Sverige AB inte följt föreläggandet och att skolan fortfarande saknade lokaler för att bedriva undervisning i yrkeskurser. Skolinspektionen förelade därför huvudmannen den 16 september 2013 att vid vite senast den 30 september 2013 ordna tillgång till lokaler (44-2012:2979, bilaga 3). Skolinspektionen följer inom ramen för detta beslut upp besluten som fattats den 19 juni respektive den 16 september 2013.

Den 17 september 2013 inkom Praktiska Sverige AB med ett skriftligt svar över de åtgärder som huvudmannen vidtagit med anledning av Skolinspektionens föreläggande i övrigt. Som en del av uppföljningen gjorde Skolinspektionen ett tillsynsbesök vid Praktiska Tumba den 24 september 2013. Vid detta tillfälle genomfördes gruppintervjuer med elever, lärare, personal från elevhälsan samt med rektorn och Skolinspektionen begärde även in kompletterande dokumentation. De protokoll som upprättats i samband med samtliga intervjuer kommunicerades med huvudmannen den 30 september 2013. Huvudmannen och rektorn har den 1 oktober 2013 inkommit med synpunkter.

På Praktiska Tumba bedrivs verksamhet i årskurserna 1-3 på de nationella programmen bygg- och anläggningsprogrammet med inriktningen husbyggnad, VVS- och fastighetsprogrammet med inriktningen VVS, barn och fritidsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet samt el- och energiprogrammet med inriktning elteknik. Vid tiden för tillsynsbesöket den 24 september 2013 gick 108 elever vid skolan. Av dessa gick 17 gymnasial lärlingsutbildning. Praktiska

Tumba har elever i två introduktionsprogram, programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion.

Skolinspektionens bedömning

Trygghet och studiero

I Skolinspektionens beslut den 19 juni 2013 konstaterades att skolan saknade ett medvetet arbete för att skapa trygghet och studiero för eleverna. Konsekvensen blev en otrygg skolmiljö med kränkande behandling och bristande studiero på lektioner. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB att vidta följande åtgärder.

- *Kartlägga elevernas trygghet och studiero på skolan, analysera resultaten av kartläggningen samt identifiera och vidta konkreta åtgärder för att tillförsäkra eleverna en studiemiljö som präglas av trygghet och studiero. Eleverna ska vara delaktiga i arbetet och det ska ske i samråd med elevhälsan (5 kap. 3, 6 §§ och 6 kap. 6-7 §§ skollagen).*
- *Upprätta en plan mot kränkande behandling som innehåller en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling på skolan, vilka av dessa som ska påbörjas eller genomföras det kommande året samt en redogörelse för hur förra årets planerade åtgärder genomförts (6 kap. 8 § skollagen).*

Motivering

Enligt skollagen ska utbildningen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Rektorn eller en lärare får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande.

I skollagen anges även att det är huvudmannens ansvar att se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. I huvudmannens övergripande skyldighet att motverka kränkande behandling ingår att se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling.

Arbetet med att motverka kränkande behandling ska enligt skollagen dokumenteras i en plan mot kränkande behandling

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anförs att en "riskanalys" var gjord sedan tidigare och att den likabehandlingsplan (som bifogats det skriftliga svaret) som togs fram i maj 2013 nu har förankrats hos eleverna som har fått komma med synpunkter på innehållet. Skolan har genomfört en temadag

med fokus på hälsa där föreläsaren pratade om narkotikans påverkan på kroppen. Vidare fick eleverna lära sig hjärt- och lungräddning och jobba med samarbetsövningar.

I det skriftliga svaret anføres även att skolans rektor numera tjänstgör på skolan på heltid. Rektorns närvaro på skolan uppges ha ökat markant, vilket enligt huvudmannen har en lugnande effekt på stämningen i korridorer och uppehållsrum. Kurators och skolsköterskans tjänst har utökats till 20 procent vardera och skolan har även anställt en speciallärare på 20 procent. Elevhälso-teammöten genomförs varje onsdag. Eftersom skolan har elever med en drogproblematik har rektorn även tagit kontakt med Passus och KRIS för att skapa förutsättningar för ett besök från dem, vilket kommer att ske under höstterminen.

Skolinspektionen bedömer utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret att de förelagda åtgärderna inte vidtagits och att bristerna i skolans arbete med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero inte heller åtgärdats på annat sätt. Av det skriftliga svaret framgår att såväl "riskanalysen" som planen mot kränkande behandling är samma dokument som bedömdes i Skolinspektionens beslut den 19 juni 2013. Någon kartläggning, analys, och beslut om åtgärder eller ny plan mot kränkande behandling har således, enligt det skriftliga svaret, inte genomförts eller upprättats efter Skolinspektionens beslut. Den "riskanalys" som huvudmannen hänvisar till i det skriftliga svaret bedömdes, mot bakgrund av den allvarliga situation som rådde på skolan, som otillräcklig för att ligga till grund för skolans arbete med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Riskanalysen genomfördes av en lärare som inte längre finns kvar på skolan genom att hon bl.a. talade med eleverna som fanns i den klass hon undervisade. Skolinspektionen bedömde att skolan behövde gå längre i sitt arbete med att identifiera behoven på skolan för att kunna identifiera relevanta åtgärder och för att komma till rätta med problemen. Att arbetet med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero var begränsat avspeglades i intervjuer som Skolinspektionen genomförde och i planen mot kränkande behandling som i huvudsak pekade ut organisatoriska åtgärder för att komma till rätta med den allvarliga otryggheten på skolan. Att skolan genomfört temadagar med inriktning på hälsa och att rektorn avser att ordna besök från olika organisationer, så som beskrivs i huvudmannens skriftliga svar, är visserligen lovvärt men motsvarar inte ett medvetet och planerat arbete med trygghet och studiero utifrån resultaten av en systematisk kartläggning av skolans behov.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har det inte framkommit något som förändrar bedömningen att de förelagda åtgärderna inte vidtagits eller att bristerna åtgärdats på annat sätt. Vid Skolinspektionens intervju med rektorn ombads

han beskriva klimatet på skolan. Rektorn uppger då att klimatet är "ganska kasst" och "rätt illa" ur ett vuxenperspektiv, även om studieron förbättrats sedan förra terminen. Att miljön i skolan inte präglas av trygghet och studiero bekräftas även i Skolinspektionens intervjuer med lärarna. Några lärare uppger att det är något bättre, men att det finns gamla upprorsmakare. Skolan har även fått in elever i årskurs 1 som är "svårhanterade" och gör det jobbigt för alla lärare. När skolan får in nya stökiga elever blir det oro i klassrummen. Det är enligt lärarna fortfarande dålig studiero på skolan och otrevligheter förekommer. Lärarna berättar vidare att det varit stökigt med några elever och att stökiga elever tar för mycket plats. Rektor bekräftar att det råder en stökig studiemiljö och att skolan behöver bli bättre på att systematisera undervisningen för elever vid introduktionsprogrammen. Lärarna uppger att de talar med elever och föräldrar men avstängning av elever förekommer trots detta. Eleverna uppger att de elever som blir avstängda inte "bryr sig" om det, och menar att åtgärden inte har någon effekt. Lärarna beskriver vidare att situationen är värre i de teoretiska ämnena än i yrkesämnena och att det exempelvis förekommer att eleverna kränker kvinnliga lärare. I intervju beskriver de bl.a. att en elev nyligen blivit tillsagd att lämna ifrån sig en kniv men att eleven vägrat detta. Rektorns och lärarnas uppgifter bekräftas av intervjuade elever som beskriver att det råder "kaos" på skolan. Det är slag i bänkar och det finns elever som bråkar med lärare och det är ibland oroligt att vistas i korridoren på skolan. Vidare beskriver eleverna en händelse som skedde i samband med en föreläsning om trygghet och studiero för någon vecka sedan där elever vid Praktiska Tumba gjorde utfall mot en annan skolas rektor, och skrek och störde föreläsaren/föreläsningen. Dessutom uppger lärare, utan närmare beskrivning att det varit incidenter där elever betett sig illa mot personer som utfört arbete i byggnaden. Vidare uppger lärare att det finns elever som inte respekterar alla lärare på skolan. Eleverna berättar att det inte har skett någon förändring i jämförelse med förra läsåret och att det fortfarande är ett tiotal andra elever som är orosmoment. Eleverna anser dock att det borde vara bättre disciplin på skolan och uppger att det känns som att det inte finns någon gemensam plan på skolan för detta. Enligt rektor har eleverna inte varit delaktiga i kartläggningen, det har varit svag respons från eleverna. Lärarna är även de överens om att det inte är någon skillnad den här terminen, det är lika mycket problem med studiero och kränkande behandling som tidigare läsår. Även elevhälsans representanter uppger att det förekommer kränkande behandling och att det "händer" saker på skolan.

Skolinspektionen kan konstatera att samtliga intervjugrupper som Skolinspektionen möter beskriver en otrygg miljö med kränkningar och bristande studiero,

det vill säga en miljö som ställer långtgående krav på huvudmannens, rektorns och lärarnas arbete. Utgångspunkten för ett sådant förebyggande arbete måste vara att huvudmannen och rektorn skaffar sig förståelse för behoven på skolan så att relevanta åtgärder kan sättas in. Ett sätt att skaffa sig sådan förståelse hade varit att följa Skolinspektionens föreläggande och kartlägga elevernas trygghet och studiero och att därefter analysera resultaten och utifrån analysen identifiera åtgärder (se Skolverkets allmänna råd).

Vad gäller skolans arbete med trygghet och studiero uppger rektorn i intervju att det bygger på den "riskanalys" som skedde i maj 2013 och att det genomförts ytterligare en kartläggning i augusti 2013 samt att det sker löpande på skolans personalmöten på onsdagar. Rektorn uppger dock att det inte blev något resultat av kartläggningen i augusti 2013 eftersom responsen var för dålig. Rektorn uppger vidare att det inte skett någon systematisk och förutsättningslös kartläggning av skolans behov. Det finns enligt rektorn elever som utsätts för kränkande behandling och mycket jobb återstår. Exempel på kränkningar den här terminen är elever som har provocerat andra elever med att visa stötande film via en telefon, använt kränkande ord mot andra elever samt kränkande beteende mot lärare. Skolan har enligt rektorn tagit fram "riskfaktorer", vilket kan vara enskilda elever.

Vad gäller åtgärder för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero så framkommer vid tillsynsbesöket och av skolans plan mot kränkande behandling att den i huvudsak är densamma som vid tiden för Skolinspektionens förra beslut, det vill säga främst organisatoriska åtgärder i skolans lokaler som redan genomförts eller påbörjats under förra terminen. Även om rektorn vid intervjun och i mailkonversation uppger att skolans plan mot kränkande behandling justerats såväl i augusti 2013 som efter tillsynsbesöket kan konstateras att innehållet i huvudsak är detsamma som i den plan Skolinspektionen tog del av i maj 2013. Någon ny plan mot kränkande behandling med åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling, har således inte upprättats. Lärare beskriver att det råder "nolltolerans" när det gäller kränkande behandling och rektorn uppger att personalen aldrig får "vända ryggen till" men uppger samtidigt att han inte kan vara säker på att all personal är konsekvent. Eleverna uppger dock i intervju att det borde vara bättre disciplin på skolan och att det är få lärare som reagerar när det händer något på skolan. Vidare uppger rektorn att skolan har genomfört en del åtgärder, bland annat har de haft föräldramöte (vecka 36) för elever i årskurs 2 och 3, detta på grund av att personalen tyckte det var för stökigt, eleverna kom för sent och skolkade. Rektorn uppger vidare att det är viktigt att ha föräldrars stöd, men uttrycker att arbete finns kvar att göra.

Skolinspektionens samlade bild, utifrån huvudmannens skriftliga redogörelse och tillsynsbesöket, är att arbetet med att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero är otillräckligt mot bakgrund av den allvarliga situation som intervju-grupperna beskriver. Skolan har efter Skolinspektionens beslut i juni 2013 gjort vissa ansatser för att identifiera behoven på skolan men rektorn beskriver själv att responsen varit dålig och att det inte skett någon systematisk kartläggning av behoven i skolans verksamhet och därmed inte heller någon analys av resultat eller beslut om åtgärder utifrån en sådan. De förebyggande åtgärder som huvudmannen och rektorn presenterat för Skolinspektionen är i huvudsak desamma som vid tiden för Skolinspektionens beslut i juni 2013.

Det arbete huvudmannen och rektorn på Praktiska Tumba bedriver ska vara systematiskt och målinriktat för att motverka kränkande behandling av elever. I huvudmannens övergripande skyldighet att motverka kränkande behandling ingår som tidigare nämnts att se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att elever och även lärare utsätts för kränkande behandling. Skolinspektionen kan efter genomgång av inskickat dokument, tillsynsbesök samt intervjuer med rektorn, lärare, elever samt elevhälsan konstatera att det arbete som bedrivs främst är händelsestyrt och har en karaktär av att vara akuta insatser. Något långsiktigt och systematiskt genomförande återges inte till Skolinspektionen annat än att planen mot kränkande behandling sägs vara ett samtalsämne varje vecka på personalmöten enligt rektorn.

Utgångspunkten för ett framgångsrikt förebyggande arbete ska vara att huvudmannen och rektorn skaffar sig förståelse för behoven som finns på skolan så att relevanta åtgärder kan sättas in. Detta är anledningen till varför Skolinspektionen inte anser att det arbete skolan bedriver är tillräckligt, mot bakgrund av att kränkningar förekommer dagligen och att såväl huvudmannen som rektorn inte lyckats komma tillrätta med problemen som varit kända på skolan under en längre tid. Även rektorn uppger att det är det främsta och "svåraste" området på skolan att arbeta med. Huvudmannens svar motsvarar således inte ett medvetet och planerat arbete med trygghet och studiero utifrån resultaten av en systematisk kartläggning av skolans behov.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att miljön vid Praktiska Tumba inte präglas av trygghet och studiero. Skolinspektionen kan konstatera att det förebyggande arbetet vid Praktiska Tumba i huvudsak är desamma som vid Skolinspektionens beslut i juni 2013. Huvudmannen har således inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristerna i arbetet med trygghet och studiero. Bristerna kvarstår.

Författningsstöd

5 kap. 3, 6 §§ skollagen och 6 kap. 6-8 §§ skollagen

Särskilt stöd

I Skolinspektionens beslut den 19 juni 2013 konstaterades brister i skolans arbete med särskilt stöd. Skolan saknade en gemensam och med skollagen överensstämmande arbetsgång för arbetet med särskilt stöd vilket återspeglades i skolans åtgärdsprogram och i det faktiska särskilda stöd som beslutades för eleverna. Detta innebär att eleverna inte fick det särskilda stöd som eleverna har rätt till enligt skollagen. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB att vidta följande åtgärder.

- *Utarbeta och implementera rutiner för arbetsgången med särskilt stöd som överensstämmer med skollagens krav (3 kap. 8-9 §§ skollagen, 2.6 Rektorns ansvar i förordningen om läroplan för gymnasieskolan).*
- *Se till att eleverna får det särskilda stöd som utredning visat att de behöver (3 kap. 8 § skollagen samt 2.6 Rektorns ansvar förordningen om läroplan för gymnasieskolan).*
- *Utarbeta åtgärdsprogram så att de beskriver elevens behov och åtgärder som svarar mot elevens behov av särskilt stöd samt, i åtgärdsprogrammen, ange hur och när åtgärder ska följas upp och utvärderas (3 kap. 9 § skollagen).*

Motivering

I skollagen anges att om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, så ska detta anmälas till rektorn.

Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan om det inte är uppenbart obehövligt.

Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd ska han eller hon ges sådant stöd. Vidare ska enligt skollagen ett åtgärdsprogram utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärder ska följas upp och utvärderas.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anfördes att rutiner för särskilt stöd har utarbetats och att de bifogats svaret samt att rektorn vid ett flertal till-

fällen informerat personalen om arbetsgången. Vidare anføres att skolan har initierat en översyn av samtliga "uppmärksammanden" som har gjorts och att de "uppmärksammanden" som rör elevernas hälsa har vidarebefordrats till elevhälsoteamet som har åtgärdat de flesta fallen. Skolan har anställt fler lärare varav en har i uppgift att på halvtid arbeta med att ge elever stöd att strukturera och organisera sina studier. Skolan har även schemalagt stödundervisning. I intervju med Skolinspektionen uppger dock rektorn att det är få elever som besöker denna stödundervisning och eleverna själva säger att den krockar med annat som är schemalagt. I övrigt handlar det mest om att identifiera vilka elever skolan anser behöva stöd så att de till höstterminen kan utreda och hjälpa eleverna utifrån deras behov. Vad gäller skolans åtgärdsprogram anføres att huvudmannen har centrala mallar som skolan ska följa.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att de förelagda åtgärderna inte vidtagits och att bristerna i skolans arbete med särskilt stöd inte heller åtgärdats på annat sätt. Skolinspektionen har tagit del av den rutin som har utarbetats och kan konstatera att den inte motsvarar skollagens krav och är motsägelsefull. Exempelvis beskrivs att rektorn bör informeras om en elev har många kursvarningar, dvs. inte så fort eleven befaras att inte nå kunskapskraven. Det är även oklart om och på vilket sätt utredningen av elevens behov ska ske i samråd med elevhälsan. I rutinen står det endast att "mentor, rektorn och eventuellt elevhälsan beslutar om åtgärdsprogrammets utformning". I rutinen hänvisas även till den gamla gymnasieförordningen (som numera är upphävd) och bestämmelser som handlar om när en elev kan gå om en kurs. Om skolans rektor, lärare och personal följer rutinen är det sannolikt att arbetet med särskilt stöd inte kommer ske i enlighet med kraven i skollagen. Konsekvensen av den bristfälliga rutinen blir därför att elever inte kommer få det särskilda stöd som de har rätt till enligt skollagen. I huvudmannens skriftliga svar anføres inget om att skolan reviderat eller utarbetat nya åtgärdsprogram med anledning av Skolinspektionens föreläggande. Huvudmannen hänvisar endast till centrala mallar för åtgärdsprogram och att dessa kommer att följas.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller att bristerna åtgärdats på annat sätt. Såväl rektorn som lärare uppger enigt att det finns många elever på skolan som är i behov av särskilt stöd och att många av dem saknar utarbetade åtgärdsprogram och därmed identifierade och beslutade åtgärder för att tillgodose deras behov av särskilt stöd. Lärarna uppger även att majoriteten, ca 80 procent, av samtliga elever som börjar på skolan är i behov av stöd i sin skolgång. Rektorn är inte säker på hur många pågående

åtgärdsprogram det finns på skolan men uppger att det i varje fall är 15 men att det behövs lika många till. Rektorn uppger i intervjun att inga nya åtgärdsprogram har utarbetats efter Skolinspektionens beslut i juni 2013 och att tidigare utarbetade och pågående åtgärdsprogram inte har justerats utifrån Skolinspektionens föreläggande. Trots att rektorn i intervju med Skolinspektionen uppger att han är trygg med att lärarna känner till arbetsgången för särskilt stöd uppger lärarna i intervjun att det inte finns någon utarbetad rutin för arbetet med särskilt stöd på skolan. Lärarna saknar även kännedom om hur det faktiska arbetet med särskilt stöd går till på skolan, exempelvis vet de inte om och på vilket sätt elevhälsans kompetenser är involverad i pedagogiska utredningar eller vem som utarbetar åtgärdsprogram.

Rektorn uppger att en av de stödåtgärder som skolan erbjuder är stödundervisning i matematik, engelska och svenska på vissa schemalagda tider. Elever uppger att den schemalagda stödundervisningen inte gäller elever i årskurs 3. De intervjuade eleverna (som går i årskurs 3) berättar att de ändå inte skulle kunna närvara vid den schemalagda stödundervisningen eftersom de samtidigt enligt schemat ska ha arbetsplatsförlagt lärande.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att det finns allvarliga brister i skolans arbete med särskilt stöd. Skolan saknar alltså en gemensam och känd arbetsgång för särskilt stöd som överensstämmer med skollagens krav. Det finns elever på skolan som uppges vara i behov av särskilt stöd och som inte omfattas av något åtgärdsprogram och för vilka det därmed saknas identifierade och beslutade insatser för att tillgodose deras behov av särskilt stöd. Det innebär att elevernas rätt till särskilt stöd enligt skollagen inte tillgodoses. Detta är särskilt allvarligt mot bakgrund av att kunskapsresultaten är låga och frånvaron hos eleverna är hög. Huvudmannen har således inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristerna i arbetet med särskilt stöd. Bristerna kvarstår.

Författningsstöd

3 kap. 8-9 §§ skollagen samt 2.6 Rektorns ansvar i förordningen om läroplan för gymnasieskolan

Bedömning och betygssättning

I Skolinspektionen beslut den 19 juni 2013 konstaterades brister i skolans arbete med bedömning och betygssättning. Vid skolan saknades ett organiserat arbete med att ge lärarna stöd i bedömning och betygssättning. Vid skolan genomfördes inte heller samtliga nationella kursprov och deltagandet var även lågt i de

prov som genomfördes. Betyg sattes inte heller i anslutning till att kurserna avslutats. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB att vidta följande åtgärder.

- *Organisera skolans verksamhet så att lärarna får stöd för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg (3 kap. 14 § och 2 kap. 34 § skollagen).*
- *Säkerställa att nationella prov genomförs och kan användas som stöd för betygssättning (8 kap 3 § gymnasieförordningen [2010:2 039])*
- *Säkerställa att betyg sätts när kurser är avslutade (3 kap. 16 § skollagen).*

Organisera verksamheten så att lärarna får stöd för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg

Rektorn har i skollagen ett utpekat ansvar för att betyg sätts i enlighet med de föreskrifter som gäller för betygssättning.

Enligt förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 667) är syftet med bestämmelsen att särskilt markera rektorns ansvar för en rättvis och likvärdig betygssättning. Det innebär att rektorn måste se till att lärarna är förtrodda med regelverket och att de ges stöd för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg.

I Skolverkets allmänna råd om bedömning och betygssättning i gymnasieskolan (SKOLFS 2012:33) anges att rektorn bör skapa förutsättningar för lärarnas arbete med likvärdig bedömning och betygssättning.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anför bl.a. följande. Skolan har genomfört utbildning i betygssättning, både utifrån lagstiftarens krav, som då först och främst handlar om att öka förståelsen för betygssättningsprocessen hos lärarna och dels utifrån hur man gör rent praktiskt så att inget faller mellan några stolar eller blir fel rent tekniskt. Lärarna har blivit mycket bättre och verkar nu förstå vad som ska bedömas och klarar också av att genomföra betygssättningen på ett rättssäkert sätt. Rektorn har tydligt informerat att han alltid finns tillgänglig för att svara på frågor kring bedömning och betygssättning. Flera lärare har också utnyttjat detta. Huvudmannen anordnar dessutom en utbildning (PIL) för alla obehöriga lärare som pågår under läsåret och målsättningen är att all obehörig personal ska genomgå den. Under läsåret 2013/14 kommer ytterligare kompetensutveckling genomföras kring formativ bedömning, dels under personalmöten, dels vid en gemensam studiedag den 30 september för alla Praktiska AB:s skolor i regionen.

Rektorn har vid intervju med Skolinspektionen lämnat preciserade uppgifter om arbetet med att organisera skolans verksamhet så att lärarna får stöd i arbetet med bedömning och betygssättning. De intervjuade lärarna bedömer att skolans arbete med betyg och bedömning är bättre nu och lärarna är ense om

att de får stöd av rektorn i arbetet med att sätta betyg. En yrkeslärare berättar exempelvis att denne samarbetar såväl med andra yrkeslärare som med lärare i gymnasiegemensamma ämnen i betyg- och bedömningsfrågor. Skolinspektionen bedömer därmed att bristen åtgärdats.

Säkerställa att nationella prov genomförs och kan användas som stöd för betygssättning

En viktig del i arbetet med bedömning och betygssättning är de nationella proven. I gymnasieskolan ska lärarna enligt gymnasieförordningen använda sig av nationella prov inför betygssättningen i vissa särskilt angivna kurser. De nationella kursproven är obligatoriska.

I den skriftliga redogörelsen anför huvudmannen att skolan har genomfört samtliga nationella prov i svenska, engelska och matematik samt att alla lärare i ämnen där det genomförs nationella prov har fått utbildning i kopplingen mellan de nationella proven och betygssättningen. Vidare anføres att skolan behöver bli bättre på att motivera eleverna att skriva provet.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i den skriftliga redogörelsen, att huvudmannen inte redovisat några åtgärder för att komma tillrätta med bristen. Bristen kvarstår. I redogörelsen anges visserligen att samtliga nationella prov i svenska, engelska och matematik har genomförts i maj 2013. Huvudmannen uppger att skolan behöver bli bättre på att motivera eleverna att skriva provet.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen. Skolinspektionen kan konstatera att deltagandet på de nationella proven varit mycket lågt vårterminen 2012 och något bättre i maj 2013. Vad gäller skolans arbete med att analysera och vidta åtgärder för att öka deltagandet framöver, anför rektorn att personalen kommit fram till att det rör sig om att eleverna inte är motiverade, saknar intresse och har tidigare haft en jobbig skolbakgrund. Rektorn uppger vidare att skolan försökt få elever motiverade för sina studier men beskriver inte hur han eller lärarna arbetar för att förmå eleverna att genomföra de obligatoriska nationella kursproven. Lärarna i svenska och engelska uppger i motsats till rektorn att deltagandet inte analyserats och de kan inte heller beskriva att några särskilda åtgärder vidtagits för att förmå eleverna att genomföra proven.

Skolinspektionen vill betona att de nationella proven är obligatoriska och det är huvudmannens och skolans uppgift att förmå alla elever att genomföra dessa. Om deltagandet är lågt måste rektorn och lärare vidta åtgärder för att öka deltagandet. Ett lågt deltagande på proven medför att de endast i begränsad ut-

sträckning kan utgöra ett stöd för bedömning och betygssättning vilket kan få konsekvenser för likvärdigheten i betygssättningen.

Säkerställa att betyg sätts när kurser är avslutade.

Enligt skollagen ska betyg sättas på varje avslutad kurs. När en kurs anses avslutad framgår inte uttryckligen av författningarna. Det finns dock en tydlig koppling mellan den undervisningstid som huvudmannen beslutat om och kursens avslut. Betygssättning ska därför ske i anslutning till kursens avslut.

I Skolverkets allmänna råd om bedömning och betygssättning i gymnasieskolan (SKOLFS 2012:33) anges att rektorn bör se till att lärare och elever får tydlig information om när kurser avslutas och vad som gäller för betygssättning i samband med kursavslut.

I den skriftliga redogörelsen anför huvudmannen att rutiner för att säkerställa att betyg sätts när kurser är avslutade nu finns och används. Vid tillsynsbesöket har rektorn lämnat mer detaljerade uppgifter om rutinen och arbetet med betygssättning. Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i den skriftliga redogörelsen och vad som framkommit vid tillsynsbesöket, att bristen åtgärdats.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att skolan numera har ett organiserat arbete med att ge lärarna stöd i bedömning och betygssättning och rutiner för att sätta betyg i samband med att kurserna avslutas. Praktiska Tumba har dock inte vidtagit åtgärder för att öka deltagandet på de obligatoriska nationella proven. Brister kvarstår i den delen.

Författningsstöd

3 kap. 14,16 §§ och 2 kap. 34 § skollagen samt 8 kap. 3 § gymnasieförordningen

Pedagogiskt ledarskap och utveckling av utbildningen

I Skolinspektionens beslut den 19 juni 2013 konstaterades brister i skolans arbete med det systematiska kvalitetsarbetet och rektorns pedagogiska ledarskap. Vid skolan hade det aldrig bedrivits något systematiskt kvalitetsarbete vilket betyder att skolans verksamhet och resultat aldrig följts upp, analyserats och att beslut om utvecklingsåtgärder inte fattats. Bristerna i rektorns funktion och det pedagogiska ledarskapet bidrog till att utbildningen vid skolan i många avseenden inte levde upp till skollagens krav. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB att vidta följande åtgärder.

- *Rektorn ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete på skolenhetsnivå som dokumenteras och innefattar planering, uppföljning och utveckling av verksamheten. Kvalitetsarbetet ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever (4 kap. 4-7 §§ skollagen).*
- *Rektorn ska ta sitt ansvar som pedagogisk ledare och chef och verka för att utbildningen utvecklas och bedrivs i enlighet med skollagen och läroplanens krav (2 kap. 9 § skollagen, 2.6 Rektorns ansvar förordningen om läroplan för gymnasieskolan).*

Motivering

Systematiskt kvalitetsarbete

Rektorn ansvarar enligt skollagen för att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete på enhetsnivå som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever samt dokumenteras.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara de mål som finns för utbildningen i skollagen och andra föreskrifter (nationella mål).

I Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet (SKOLFS 2012:98) beskrivs hur huvudmän och rektorer bör arbeta för att motsvara skollagens krav på ett systematiskt kvalitetsarbete.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anför att arbetet med ett systematiskt kvalitetsarbete har inletts och att skolan genomfört utvärderingar av alla kurser och lärare. Varje lärare har också fått i uppgift att utifrån dessa utvärderingar dra slutsatser kring hur man kan förbättra sin undervisning och att dessa slutsatser rapporteras in till rektorn. Vidare anför att skolan under hösten kommer att synliggöra och implementera arbetet hos personalen och eleverna, samt se till att alla lärare börjar jobba i enlighet med rutinerna när det gäller det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristerna i det systematiska kvalitetsarbetet. Huvudmannen anför visserligen att arbetet med det systematiska kvalitetsarbetet inletts och att utvärderingar av alla kurser och lärare har genomförts. Huvudmannens svar är dock mycket kortfattat och beskriver endast mycket övergripande ett moment i kvalitetsarbete utan att denna del kopplas till skolans kvalitetsarbete i stort. Av svaret framgår exempelvis inte om rektorn har en planerad årscykel för sitt kvalitetsarbete eller om och hur rektorn skaffat sig en nulägesbeskrivning av kunskapsresultaten och måluppfyllelsen i övrigt. Vidare framgår inget om och

hur dessa resultat analyseras eller om och hur utvecklingsområden identifieras och åtgärder för att förbättra utbildningen beslutas.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller att bristerna åtgärdats på annat sätt.

Rektorn uppger att det finns en kvalitetsrapport för Praktiska Tumba liknande den som finns på många av Praktiska Sverige AB:s övriga skolor. Rektorn har dock inte kunnat presentera en sådan rapport eller annan dokumentation som innehåller en samlad redogörelse för skolans kunskapsresultat eller måluppfyllelsen i övrigt, analys av resultaten och måluppfyllelsen och vilka åtgärder som ska genomföras på kort och lång sikt för att utveckla utbildningen. Rektorn uppger dock att han följt upp kunskapsresultat från förra läsåret, framför allt kursbetyg i relation till resultat vid nationella prov och att dessa sammanställts i en excelfil. Rektorn uppger i intervju med Skolinspektionen att han inte gjort någon analys av de samlade resultaten på skolan och det sker inte heller någon uppföljning av måluppfyllelsen gällande nationella mål i läroplanen. Lärarna känner inte heller till de samlade resultaten för skolans elever efter betygsättningen i juni 2013. Skolinspektionen har tagit del av den sammanställning som rektorn hänvisar till och kan konstatera att den endast består av en sammanställning över resultat på nationella kursprov och kursbetyg. Rektorn uppger att kunskapsresultaten inte analyserats eftersom arbetssituationen varit pressad. Excelfilen och de utvärderingar som beskrivs i huvudmannens skriftliga svar motsvarar inte skollagens krav på ett systematiskt kvalitetsarbete på skolenhetsnivå.

Eftersom det systematiska kvalitetsarbetet är centralt för en skolas utveckling och då utbildningen vid Praktiska Tumba har flera allvarliga brister är det ett stort problem att det inte genomförs ett kvalitetsarbete i enlighet med skollagens krav.

Skolinspektionen vill poängtera vikten med att komma tillrätta med de stora problem som finns på skolan och finner det mycket anmärkningsvärt att skolan inte strukturerat arbetar med de konstaterade bristerna och dokumenterar detta i sitt systematiska kvalitetsarbete så att det går att följa skolans planering, uppföljning och utveckling av verksamheten.

Pedagogiskt ledarskap

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet ledas och samordnas av rektorn. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn, enligt läroplanen ansvar för skolans resultat och har inom

givna ramar även ett särskilt ansvar för vissa utpekade områden i den så kallade rektorskatalogen i läroplanen.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anförts att en ny rektor med flerårig erfarenhet har anställts på heltid vilket ger förutsättningar för att uppnå lagstiftarens krav. Rektorn uppger att från och med terminsstarten har det inte getts tid till annat än akuta insatser, det har tagit tid när det gäller bland annat ombyggnationer, bygglov, brandinspektioner, inspektion från Skolinspektionen och mycket annat, inte minst en del disciplinära problem.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att bristerna i rektorns funktion och det pedagogiska ledarskapet kvarstår. Det är lovvärt att huvudmannen anställt en rektor på heltid med flerårig erfarenhet. Det framgår dock inte på vilket sätt rektorn avser att bedriva sitt pedagogiska ledarskap, hur detta ska dokumenteras och hur rektorn ska säkerställa att utbildningen bedrivs i enlighet med skollagen och läroplanen. Det saknas således en redogörelse för hur rektorn ska ta sitt ansvar som pedagogisk ledare och chef och verka för att utbildningen utvecklas.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller att bristerna åtgärdats på annat sätt. Vid intervju beskriver lärarna att det pedagogiska ledarskapet förbättrats sedan förra terminen. Skolinspektionen ifrågasätter inte detta utan rektorn uppvisar även i intervju med Skolinspektionen insikt och medvetenhet om situationen och de förhållanden som råder på skolan. Skolinspektionens utredning visar dock att det alltså finns många och allvarliga brister inom centrala områden som är kopplade till rektorns funktion. Det gäller exempelvis arbetet med särskilt stöd och det systematiska arbetet med att utveckla utbildningen. Som beskrivits tidigare i beslutet (se under rubriken "*Särskilt stöd*") har rektorn exempelvis inte förmått skapa arbetsformer för särskilt stöd som överensstämmer med skollagens krav och som säkerställer att eleverna får sina rättigheter tillgodosedda. Detta trots att rektorn enligt läroplanen har ett utpekat ansvar för att eleverna får särskilt stöd. Avsaknaden av kunskapsuppföljning med analys och åtgärder (se under rubriken "*Systematiskt kvalitetsarbete*") är även det en brist i det pedagogiska ledarskapet som innebär att en viktig länk saknas för att utveckla undervisningen och därmed elevernas lärande.

Rektorn beskriver sin arbetssituation som akut i dagsläget och att detta gått ut över det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn har funnits på skolan sedan slutet av april 2013 och han uppger att hans tid enbart har gått till att arbeta med det som krävts för att få skolan att fungera. I mail till Skolinspektionen

den 3 oktober 2013 uppger rektorn "att det varit en hektisk terminsstart med ombyggnationer, strul med bygglov, brandinspektioner, inspektion från er och mycket annat, inte minst en del disciplinära problem. Jag har därför fram tills nu varit tvungen att arbeta med det mest akuta för att få skolan att fungera. Självklart inser jag också att vi måste höja blicken och arbeta mer långsiktigt men det har tyvärr inte varit möjligt." I intervju uppger lärarna att det inte funnits tid att diskutera ledarskapet på den här korta tiden men framhåller dock att rektorn ger svar vid frågor och alltid försöker ställa upp.

Skolinspektionens samlade bild, utifrån huvudmannens svar på föreläggandet och tillsynsbesöket, är att rektorn, på grund av en mycket ansträngd arbetssituation, främst har utrymme att hantera akuta problem som uppstår på skolan. Detta trots att förhållandena på skolan är sådana att de kräver ett medvetet och planerat pedagogiskt ledarskap. Personalomsättningen är hög, nio av skolans tretton lärare saknar lärarexamen och på skolan finns det dessutom elever som beskrivs ha omfattande behov av stöd och särskilt stöd. Rektorns funktion är central för en skolas kvalitet och utveckling. Bristerna i rektorns funktion på Praktiska Tumba har funnits under en lång tid och det pedagogiska ledarskapet är kraftigt eftersatt vilket fått allvarliga konsekvenser för den utbildning som erbjuds vid skolan. Den nuvarande rektorn är den fjärde rektorn som anställts sedan skolans start augusti 2011. Rektorn på Praktiska Tumba saknar i dagsläget förutsättningar att fullt ut ta ansvar som pedagogisk ledare och chef och verka för att utbildningen utvecklas och bedrivs i enlighet med skollagens och läroplanens krav

Skolinspektionen vill påtala att inför beslutet den 19 juni 2013 hade Skolinspektionens utredare och representant för huvudmannen ett möte i särskild ordning där allvaret i samtliga brister påtalades för huvudmannen samt vikten av att samtliga brister skulle vara åtgärdade vid höstterminens start 2013. Representanten för huvudmannen delade Skolinspektionens bild av skolan som återspeglades i beslutet och var medveten om att många stora allvarliga brister förelåg som krävde omfattande insatser från huvudmannens sida. Skolinspektionen anser att huvudmannen i sitt svar på föreläggandet till Skolinspektionen visar en bristande förståelse avseende de konstaterade bristerna som är direkt kopplade till rektorns ansvarsområde, vilka återges i läroplan och skollag. Huvudmannen har inte insett vikten av att ge rektorn på Praktiska Tumba tillräckligt mycket stöd i sitt arbete som pedagogisk ledare på skolan. Det pedagogiska ledarskapet på skolan var kraftigt eftersatt redan när rektorn tillträdde sin tjänst och det faktum att huvudmannen i sitt svar anger att de anställt en rektor på heltid med flerårig erfarenhet ger inte per automatik förutsättningar för att

uppnå lagstiftarens krav. Detta visar på huvudmannens oförmåga att stödja rektorn på Praktiska Tumba i sitt pedagogiska ledarskap.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att det fortfarande saknas ett systematiskt arbete med att utveckla utbildningen vid Praktiska Tumba och att rektorns funktion och det pedagogiska ledarskapet alltjämt är bristfälligt. Detta har fått allvarliga konsekvenser för den utbildning som erbjuds. Huvudmannen har således inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristerna. Bristerna kvarstår.

Författningsstöd

4 kap. 4-7 §§ och 2 kap. 9 § skollagen, 2.6 Rektorns ansvar i förordningen om läroplan för gymnasieskolan

Enskild elevs rätt

I Skolinspektionen beslut den 19 juni 2013 konstaterades brister i skolans arbete med att organisera och använda elevhälsans olika kompetenser. Konsekvensen blev att elevhälsan inte kunde fullfölja sitt uppdrag enligt skollagen. I beslutet konstaterades även oklarheter i elevernas studieplaner som innebar att de inte utgjorde ett stöd och verktyg för planeringen av elevernas utbildning. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB att vidta följande åtgärder.

- *Organisera elevhälsan så att den ges förutsättningar att uppfylla skollagens krav att vara förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 §, 3 kap. 8 § skollagen och 2.6 Rektorns ansvar i förordningen om läroplan för gymnasieskolan).*
- *Utforma de individuella studieplanerna så att de innehåller uppgifter om elevens valda studieväg samt övriga uppgifter som föreskrivs i gymnasieförordningen (16 kap. 25 § skollagen och 1 kap. 7 § gymnasieförordningen).*

Motivering

Elevhälsa

I skollagen anges att det ska finnas en elevhälsa för eleverna. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Enligt skollagen ska elevhälsan främst vara förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 276) betonas att arbetet med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper i skolan. Det anges även att elevhälsan har ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. De mer generellt inriktade uppgifterna, där elevhälsans medverkan är viktig, rör bland annat elevernas arbetsmiljö och skolans värdegrund.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att elevhälsan utformas så att elever i behov av särskilt stöd eller andra stödåtgärder får det.

I det skriftliga svaret på föreläggandet anför huvudmannen bl.a. följande. Tjänsten för såväl skolsköterska som kurator har utökats till 20 procent. Organisationen är ändrad så att de båda är i skolan på onsdagar så att elevhälsoteamet kan fungera. En studie- och yrkesvägledare har även anställts och är på skolan på måndagar, denne ingår dock inte i elevhälsoteamet. Skolan har ändrat rutinerna för att säkerställa att personalen har vetskap om elevernas förutsättningar redan vid skolstart. Detta genom underlag från ett datarapporteringssystem gällande gymnasieintaget. Därefter genomförs intervjuer med samtliga elever i samband med skolstart. Skolan genomför även screeningar i samband med skolstart för att se om informationen är korrekt. Vidare har skolan utökat antalet tjänster och ökat vuxennärvaron i skolan samt utsett ett skyddsombud och planerat in skyddsronder. Skolan kommer också att utse elevskyddsombud.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen. Huvudmannen anför visserligen att skolsköterskans och kurators tjänst har utökats till 20 procent vardera och att organisationen ändrats på sådant sätt att de numera är på skolan samma dag samt att vissa rutiner i samband med skolstart införts. Av redogörelsen framgår dock inte om och hur huvudmannen bedömt att utökningarna av just dessa tjänster är tillräcklig för att elevhälsan ska kunna möta de lokala behov som finns på Praktiska Tumba. Det framgår inte heller hur rektorn planerat att använda och styra elevhälsans olika kompetenser i det förebyggande och hälsofrämjande arbete eller för att stödja elevernas utveckling mot målen eller hur kompetenserna ska samverka med varandra och lärarna. Att huvudmannen anställt en studie- och yrkesvägledare och utsett skyddsombud är visserligen vällovligt men dessa funktioner ingår inte i elevhälsan enligt skollagen och det påverkar därför inte Skolinspektionens bedömning, även om dessa funktioner är viktiga för skolans arbete.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen. Vid tillsynen framkommer att skolan har omfattande problem med frånvaro, att skolmiljön inte präglas av trygghet och studiero och att en hög andel av skolans elever uppges vara i behov av stöd och särskilt stöd. Detta indikerar ett stort behov av ett aktivt elevhälsoarbete. Trots att skollagen inte anger *hur* huvudmannen ska organisera elevhälsan måste det ske utifrån lokala behov och förutsättningar på skolan så att elevhälsan ges förutsättningar att uppfylla sitt uppdrag att dels vara förebyggande och hälsofrämjande, dels stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

Skolinspektionen kan konstatera att skolan formellt sett har tillgång till samtliga föreskrivna kompetenser inom elevhälsan. Kurator och skolsköterska finns lokalt på skolan och övriga kompetenser finns att tillgå via huvudmannens centrala elevhälsa. På skolan arbetar även en speciallärare med elever på introduktionsprogrammen men han utgör inte en kompetens inom elevhälsan. Såväl rektorn som lärare uppger i intervju med Skolinspektionen att tillgången på elevhälsans olika kompetenser är otillräcklig. Rektorn uppger att elevhälsans alla kompetenser behövs i högre omfattning. Lärarna uppger vid intervju med Skolinspektionen att de är säkra på att det *inte* finns tillgång till specialpedagogisk kompetens. Lärarna uttrycker vidare att det behövs specialpedagogisk kompetens på skolan och att sådan kompetens bör finnas på skolan dagligen. Dessutom behövs, enligt lärarna, kurator fler dagar på skolan, tillgången till sådan är inte tillräcklig. Lärarna uppger att behovet är stort och att eleverna behöver allt stöd de kan få. Även representanter för elevhälsan beskriver tillgången på vissa kompetenser som begränsad, exempelvis uppges att specialpedagogen aldrig varit på skolan utan endast arbetar med att söka bidrag för elever i behov av särskilt stöd. Kuratorn uppger själv vid intervju att han bedömer att det finns ett större behov av hans tjänster än vad som idag ges. Skolinspektionen kan konstatera att behovet av elevhälsa är stort och att dagens omfattning inte motsvarar det behov som finns hos eleverna på Praktiska Tumba.

Individuella studieplaner

Av skollagen framgår att det för varje elev ska upprättas en individuell studieplan. I gymnasieförordningen preciseras vilka uppgifter studieplanen ska innehålla - den ska bl.a. innehålla uppgifter om vilken studieväg eleven går på om eleven läser ett fullständigt eller utökat program, vilka kurser som ingår i elevens fullständiga program och om eleven följer ett utökat program samt vilka kurser som ligger utanför det fullständiga programmet.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anförts att arbetet med att utarbeta individuella studieplaner i enlighet med gymnasieförordningen nu är klart och att skolan påbörjat återkopplingen till eleverna. Återkopplingen sker dels för att säkerställa att skolan gjort det rätt, dels för att medvetandegöra för eleverna hur deras individuella studieplan ser ut. Vidare anförts att återkopplingen ska göras i samband med utvecklingssamtalet på höstterminen så att man i god tid kan åtgärda eventuella felaktigheter.

Skolinspektionen har i samband med tillsynsbesöket tagit del av 15 individuella studieplaner. Skolinspektionen kan konstatera att de fortfarande inte har det innehåll som gymnasieförordningen anger. Exempelvis uppges i en individuell studieplan att eleven läser ett fullständigt program (2 500 poäng) trots att elevens totala poäng för utbildningen är 3 000, vilket innebär att eleven läser ett utökat program.

I intervju med eleverna framkommer att det finns elever i årskurs 3 som är osäkra om de får alla de kurser som ska ingå i den inriktning på programmet som de studerar vid. Det finns även elever som inte under pågående kurs varit medvetna om vilken kurs de läst.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att elevhälsan inte är organiserad utifrån de lokala behoven på skolan vilket innebär att den ges begränsade förutsättningar att uppfylla skollagens krav att vara förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Vidare finns alltför brister i de individuella studieplanerna som innebär att de inte utgör ett stöd och verktyg för planeringen av elevernas utbildning. Huvudmannen har således inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristerna. Bristerna kvarstår.

Författningsstöd

2 kap. 25 och 29 §§, 3 kap. 8 § och 16 kap. 25 § skollagen, 1 kap. 7 § gymnasieförordningen samt 2.6 Rektorns ansvar i förordningen om läroplan för gymnasieskolan

Omfattning, innehåll och resurstillgång

I Skolinspektionen beslut den 19 juni 2013 konstaterades att skolan hade stora svårigheter att ordna arbetsplatser till det arbetsplatsförlagda lärandet (APL-platser) samt att platserna inte alltid var anpassade till elevernas utbildning. Detta innebär att eleverna inte fick APL i den omfattning och på det sätt som de har rätt till. Vidare konstaterades att skolan saknade tillgång till skolbibliotek och tillgång till lokaler för undervisning i vissa yrkeskurser. Det innebär att det

saknades grundläggande förutsättningar för elevernas utbildning. I beslutet förelades Praktiska Sverige AB bl.a. att vidta följande åtgärder.

- *Utarbeta och implementera rutiner som säkerställer att eleverna får arbetsplatsförlagt lärande i föreskriven omfattning och att eleverna ges möjlighet att utföra arbetsuppgifter på arbetsplatsen som motsvarar ämnesplanernas innehåll (16 kap. 16 § skollagen, 4 kap. 12 § gymnasieförordningen).*
- *Besluta om förläggning av kurser till arbetsplatser och om hur fördelningen av denna förläggning ska göras över läsåren samt utforma utbildningskontrakten så att de anger vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatser och omfattningen av dessa delar och i övrigt uppfyller skollagens krav (16 kap. 11 a § skollagen, 4 kap. 12 § gymnasieförordningen).*
- *Ordna tillgång till lokaler som är anpassade för undervisning i yrkesämnena (2 kap. 35 § skollagen).*
- *Se till att eleverna har tillgång till skolbibliotek som används i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (2 kap. 36 § skollagen).*

I Skolinspektionen beslut den 16 september 2013 förelades Praktiska Sverige AB att vid vite vidta följande åtgärd.

- *Ordna tillgång till ändamålsenliga lokaler för skolförlagd undervisning i yrkeskurser inom bygg- och anläggningsprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet och el- och energiprogrammet (2 kap. 35 § skollagen).*

Motivering

Arbetsplatsförlagt lärande

Arbetsplatsförlagt lärande (APL) ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor. Inom yrkesprogrammen får det även finnas gymnasial lärlingsutbildning. En elev som går på gymnasial lärlingsutbildning ska genomföra mer än hälften av sin utbildning som arbetsplatsförlagt lärande.

I huvudmannens skriftliga svar anför bl.a. följande. Rutiner finns för det arbetsplatsförlagda lärandet och de ska implementeras. Alla yrkeslärare har gemensamt fått samverka kring frågan för att komma med förslag kring hur skolan kan förbättra sig på denna punkt. Alla lärare har också fått i uppdrag att kontakta befintliga APL-platser för att stämma av hur stämningen är, om arbetsplatsen är nöjd med hur det ser ut idag och om de vill fortsätta som APL-plats, alternativt ta emot fler elever nästa år. Den 12-13 september kommer två

lärare som har varit framgångsrika i samarbetet med företagen till skolan för att berätta hur de har lyckats skapa APL-platser till alla sina elever. Att ordna APL-platser är skolans ansvar, men skolan måste engagera alla krafter de har för att få till bra platser till alla sina elever. Vidare vill såväl huvudman som rektorn och lärarna skapa ett samarbete med föräldrarna för att kunna använda sig av deras kontakter för att därigenom utöka sitt eget kontaktnät, och på så sätt ordna fler APL-platser till eleverna. Huvudmannen har också anförts att skolan ska utveckla rutiner för hur de tar hand om de elever till vilka skolan inte har lyckats ordna en APL-plats.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen att skolan inte förmår ordna APL-platser till eleverna. I redogörelsen anføres att en rutin utarbetats men det saknas helt en beskrivning av innehållet i denna rutin och vad syftet är med den. Det anges även att rutinen ska implementeras vilket indikerar att det ännu inte skett. Det redovisas inte heller någon plan för hur implementeringen ska gå till. Att skolan bjuder in lärare som varit framgångsrika i organiseringen av det arbetsplatsförlagda lärandet på andra skolor och kontaktar befintliga arbetsplatser läker inte bristen att skolan saknar ett medvetet och strukturerat arbetssätt för att ordna kontinuerlig tillgång till arbetsplatser.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar bedömningen att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen. Såväl rektorn som lärare uppger att skolan har svårigheter att ordna tillgång till arbetsplatser för det arbetsplatsförlagda lärandet. Vad gäller antalet elever som har APL-platser är det endast på programmen barn- och fritid och vård- och omsorgsprogrammet som samtliga elever har APL-platser enligt rektorn. Rektorn uppger att det är osäkert om alla elever på skolan kommer att få APL i den omfattning som anges i skollagen. Rektorn uppger att det handlar om 10-15 elever i årskurs tre som riskerar att inte få APL i föreskriven omfattning. Rektorn kan vid intervjun med Skolinspektionen inte uppge hur många företag skolan samarbetar med. Skolinspektionen har därför efterfrågat en sammanställning av de företag som skolan samarbetar med för att kunna kontakta dem. Rektor uppger i mail till Skolinspektionen den 2 oktober 2013 att han är medveten om att han fortfarande inte skickat in en lista på elever som har APL-plats med företag och kontaktpersoner. Någon sådan lista har fortfarande inte inkommit.

Enligt rektorn har respektive yrkeslärare huvudansvar för att ordna APL-platser. En yrkeslärare uppger i intervju med Skolinspektionen att samtliga av dennes elever saknar APL-plats och yrkeslärarna bekräftar att det finns ett an-

tal elever som inte kommer att få minst 15 veckors APL, samt att de inte kan säkerställa att de elever som läser gymnasial lärlingsutbildning kommer att få halva sin utbildning som arbetsförlagd.

Även eleverna bekräftar i intervju med Skolinspektionen att många saknar APL-plats, trots att de nu går i årskurs 3. De uppger vidare att det är deras eget ansvar att ordna APL-plats. Det råder vidare en stor osäkerhet hos eleverna om de är lärlingslever och de vet inte i vilken omfattning de ska erbjudas APL.

Vid Praktiska Tumba erbjuds endast yrkesutbildningar. Samtliga yrkesutbildningar ska innehålla minst 15 veckors arbetsplatsförlagt lärande och i de fall eleverna läser utbildningen som lärling ska minst hälften av utbildningen genomföras som arbetsplatsförlagd. Den arbetsplatsförlagda utbildningen är således ett centralt moment i de utbildningar som huvudmannen erbjuder. Att Praktiska Tumba inte förmår att ordna kontinuerlig tillgång till APL-platser är därför särskilt allvarligt och innebär att huvudmannen inte tillhandahåller grundläggande förutsättningar för elevernas utbildning.

Rektorns beslut om förläggning av kurser till arbetsplatser och utbildningskontrakt

Rektorn ska enligt gymnasieförordningen besluta om hela eller delar av kursen ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåren ska göras.

Enligt skollagen ska ett utbildningskontrakt upprättas för varje elev och arbetsplats som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen. I utbildningskontraktet ska det bland annat anges vilka delar av utbildningen som ska genomföras på arbetsplatser och omfattningen av dessa delar.

I huvudmannens skriftliga svar anför huvudmannen bl.a. följande. De rutiner skolan har är fungerande, men arbetet med att implementera dem återstår. Rektorn har gått igenom hur skolan ska jobba med dessa och skolan genomför också kompetensutveckling inom detta område under september månad. Huvudmannen har två särskilda "experter" i kvalitetsgruppen som centralt jobbar med att utbilda personal. De kommer att hålla utbildningar på skolan vid skolstart. Rektorn följer upp att lärarna följer uppsatta rutiner och stöttar dem i det arbetet.

Skolinspektionen har i samband med tillsynsbesöket begärt att få ta del av rektorns beslut om förläggning av kurser till arbetsplatser och utbildningskontrakt. Enligt rektorn har alla elever som går gymnasial lärlingsutbildning utbildningskontrakt. De fem utbildningskontrakt Skolinspektionen tagit del av motsvarar dock inte fullt ut skollagens krav eftersom det inte framgår av kon-

trakten vilka delar av utbildningen som ska förläggas till den aktuella arbetsplatsen och därmed inte heller omfattningen av dessa delar.

Skolinspektionen vill betona att utbildningskontrakten och rektorns beslut om förläggning av kurser till arbetsplatser är viktigt för att säkerställa att eleverna utbildas i samtliga moment som ingår i deras respektive utbildning.

Tillgång till skolbibliotek

Enligt skollagen ska elever i bl.a. gymnasieskolan ha tillgång till skolbibliotek. Med skolbibliotek avses enligt förarbetena (prop. 2009/10:165 s. 284) en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja eleverna.

I läroplanen framhålls biblioteket som en del av skolans arbetsmiljö med syftet att eleverna själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.

I huvudmannens skriftliga svar på föreläggandet anför bl.a. följande. Huvudmannen har direktiv angående skolbibliotek som följer lagens krav och skolans bibliotek kommer att omarbetas för att följa dessa. Några åtgärder som skolan gjort är att köpa in böcker på såväl engelska som svenska som syftar till att stimulera elevernas läsande och därmed även deras lärande. Skolan har ett avtal med Tumba stadsbibliotek, men i och med att läraren som var ansvarig för avtalet, inte undervisat på skolan under en längre period, har skolan inte utnyttjat detta avtal så som det var avsett från början. Arbetet med att skapa ett nytt bibliotek påbörjas vecka 37. Skolan kommer att bygga om en lokal till bibliotek under september månad, men skolan avser fortsätta kontakterna med Tumba stadsbibliotek om skolan ska ha möjlighet att nå målen/syftet med ett bibliotek.

Skolinspektionen bedömer, utifrån vad som anförts i det skriftliga svaret, att huvudmannen inte följt Skolinspektionens föreläggande eller på annat sätt åtgärdat bristen.

Vid Skolinspektionens tillsynsbesök har inte framkommit något som förändrar denna bedömning. Vid tillsynsbesöket fanns inget skolbibliotek i skolans lokaler. Skolinspektionen har även begärt att få ta del av avtalet med Tumba stadsbibliotek men rektorn uppger att han inte har tillgång till avtalet och han vet inte om det finns någon på biblioteket som Skolinspektionen kan kontakta för att få information om samarbetet.

Ändamålsenliga lokaler för undervisning i yrkeskurser

Praktiska Sverige AB har den 30 september meddelat att skolan numera får bedriva undervisning i skolans yrkeslokaler. Botkyrka kommun har utfärdat

slutbevis gällande bygglov den 24 september 2013 och Södertörns brandförsvarsförbund har den 30 september 2013 hävt nyttjanderättsförbudet på lokalerna. Skolinspektionen har den 2 oktober 2013 kontaktat rektorn som bekräftar att undervisning nu bedrivs i yrkeslokalerna. Skolinspektionen bedömer därmed att bristen åtgärdats och Skolinspektionen kommer därmed inte att ansöka hos förvaltningsrätten om utdömande av vite enligt beslut den 16 september 2013.

Sammanfattningsvis visar Skolinspektionens utredning att huvudmannen inte förmår ordna kontinuerlig tillgång till APL-platser vilket innebär att eleverna inte får APL i föreskriven omfattning. Det finns alltför brister i skolans utbildningskontrakt och rektorn har inte fattat beslut om förläggning av kurser till arbetsplatser. Huvudmannen har ordnat tillgång till lokaler för undervisning i yrkeskurser men skolan saknar fortfarande tillgång till ett skolbibliotek.

Författningsstöd

2 kap. 35-36 §§ och 16 kap. 11 a, 16 § skollagen samt 4 kap. 12 § gymnasieförordningen

Återkallelse av godkännande

Som framgår av de bestämmelser som redovisas inledningsvis under "*Skäl för beslut*" får Skolinspektionen bland annat återkalla ett godkännande som myndigheten har meddelat om ett föreläggande inte har följts och missförhållandet är allvarligt.

Huvudmannen har inte följt Skolinspektionens föreläggande från den 19 juni 2013 eller på annat sätt åtgärdat samtliga de brister som påtalades i beslutet. Huvudmannen har endast avhjälpt ett fåtal av de brister som Skolinspektionen angav i föreläggandet. De missförhållanden som kvarstår är allvarliga.

Skolan förmår inte tillförsäkra eleverna en trygg miljö med arbetsro. Samtliga intervjugrupper som Skolinspektionen mött beskriver en otrygg miljö med kränkningar och bristande studiero. Trots det bedriver skolan inte ett målriktat arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling och säkerställa en miljö som präglas av trygghet och studiero.

Huvudmannen brister även i sitt kunskapsuppdrag. Eleverna vid skolan får inte det särskilda stöd som de har rätt till enligt skollagen och skolan förmår inte att utarbeta en arbetsgång för särskilt stöd som överensstämmer med skollagens krav. På Praktiska Tumba har det heller aldrig bedrivits något systematiskt kvalitetsarbete trots att det är ett grundläggande krav enligt skollagen.

Avsaknaden av kunskapsuppföljning med analys och åtgärder innebär att en viktig länk saknas för att utveckla undervisningen och därmed elevernas lärande.

Bristerna i rektorsfunktionen på Praktiska Tumba har funnits under en lång tid och det pedagogiska ledarskapet är eftersatt vilket fått allvarliga konsekvenser för den utbildning som erbjuds vid skolan.

Vid Praktiska Tumba erbjuds endast yrkesutbildningar och arbetsplatsförlagt lärande är ett centralt moment i dessa utbildningar. Trots det förmår Praktiska Sverige AB inte ordna kontinuerlig tillgång till arbetsplatser så att eleverna får arbetsplatsförlagt lärande i föreskriven omfattning.

De brister som konstateras i detta beslut är allvarliga och sammantaget innebär de att utbildningen vid Praktiska Tumba i centrala och grundläggande delar inte lever upp till de krav som ställs i skollagen och tillhörande författningar vilket innebär att eleverna inte får den utbildning de har rätt till.

Med hänsyn till att bristerna i verksamheten inte har åtgärdats i enlighet med Skolinspektionens föreläggande den 19 juni 2013 och att missförhållandena är allvarliga, ska godkännandet av Praktiska Sverige AB som huvudman för gymnasieskola vid Praktiska Tumba i Botkyrka kommun återkallas enligt 26 kap. 13 § skollagen.

Missförhållandena är så allvarliga att beslutet om återkallelse ska gälla omedelbart.

Hur man överklagar, se bilaga 1.

I ärendets slutliga handläggning har deltagit rättschef Marie Axelsson, jurist Christina Ridderman Karlsson samt utredare Karin Nilsson.

Ann-Marie Begler
Generaldirektör

Skolinspektionen

2013-10-17

Dnr 44-2012:2979

30 (31)

Bilagor

Bilaga 1 Överklagandehänvisning

Bilaga 2 Skolinspektionens beslut den 19 juni 2013

Bilaga 3 Skolinspektionens beslut den 16 september 2013

Överklagande av beslutet

Skolinspektionens beslut om återkallelse får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överklagandet ställs till Förvaltningsrätten i Stockholm, men ska skickas eller lämnas till Skolinspektionen, Box 23069 104 35 Stockholm.

Överklagandet ska ha kommit in till Skolinspektionen inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

I skrivelsen ska anges vilket beslut som överklagas och vilken ändring som önskas. De skäl som finns för ändring bör också anges. Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller dennes ombud.